

— Յուսիս 17 ի իրերկունը, Բարեգի 10րդ քաղաքաբաժնի Վժռողվարական Համայնաբանին մէջ, պ. Զօպանեան բանախօսութիւն մը կարդաց հայ ժողովրդին Ֆրանսայի հետ ունեցած մտաւորական եւ քաղաքական յարաբերութեանց մասին : Ֆրանսացի ունկնդիրներուն մէջ կը նշմարելին քանի մը գործաւորներու հետ, Տիկին Սըկոն Վէպեր եւ պ. Լիւստովիք տը Գոնթանսոն :

o—o

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳԵՂԱՐԱՅԻՆ Ի ԲԱՐՄԱՆԱՆ

«Փրօ Արմենիա» ի 33րդ թիւը կը պարունակէր Անաթոլի Ֆրանսի պերճախօս մէկ կողմը նպատակ Պրիւսէի Համաժողովին, որ աւելորդ է ըսել, շատ կարեւոր դէպք մը պիտի ըլլայ, առաջին անգամն է որ ամէն ազգէ եւ ամէն կրօնականութեան պատկանող մեծանուն եւրոպացիներ Համաժողով մը կը գումարեն կեղծեալ ժողովրդի մը փրկութեանը աջակցելու միջոցներուն վրայ խորհելու համար :

«Կաղաչենք այն բոլոր մարդոց որ սրտերուն մէջ մարդկութեան սէրն ունին, Կ'ըսէ պ. Անաթոլի Ֆրանս իր յօդուածին վերջը, որ իրենց հաւանութիւնը տան Պրիւսէի հայասիրական Համաժողովին, եւ բազմապատկեն թիւն այն վիճակն ծանցելուն որովք եւրոպայի կառավարութեանց եւ այլաբարիք քաղաքներէն բնուած լսելի պիտի ընեն ամենէն արգար տրամադրող զոր աշխարհիս վրայ ժողովուրդ մը արձակած ըլլայ երբեք» :

Իբ 14րդ թիւով «Փրօ Արմենիա» կը հրատարակէ առաջին ցուցակ մը այն ֆրանսացի անձնաւորութեանց որ իրենց հաւանութիւնը տուած են Պրիւսէի Համաժողովին : Ծուցակին մէջ կը տեսնուին Ֆրանսայի մասւորական, քաղաքական, արուեստագիտական ամենակարեւոր անձնաւորութեանց անունները՝ ամէն կրօնականութենէ : «Փրօ Արմենիա» ի այդ թիւը կը պարունակէ շատ յահեկան յօդուած մը որով պ. Փիլէր Քիլեար ցոյց կուտայ ինչ Հայերը, զոր անկրօնաբար վաշխառուներու ժողովուրդ մը կը նկատեն չարամիտներն ու սոցիալները, բանւորներու եւ արուեստաւորներու ժողովուրդ մըն է ամէն բանէ առաջ իբր ամենամեծ ապացոյց պ. Քիլեար կը յիշէ բազմաթիւ հայազգի անուններ (Նաբանդեան, Գուրումեան, Փապուճեան, Տիւրկէրեան, եւն) որոնք ցոյց կուտան ինչ զանազան կրօններուն

հայերը արհեստաւոր եւ գործաւոր են եղած : այդպիսի յօդուածներ շատ աւելի օգտակար են, ըստ մեզ, մեր դպտին, քան թէ կոտորածի տաճարներ նկարագրութիւններ, «Փրօ Արմենիա» կը ծանուցանէ թէ քիչ օրէն լայն պիտի տեսնէ պ. Քիլեարի մէկ գրքոյցը (Mémoires et documents pour la défense des Arméniens) որ ընդլայնում մը պիտի ըլլայ անշուշտ այս յօդուածին մէջ արտայայտուած գաղափարին :

«Թան» իր 27 յունիսի թիւին մէջ կը հրատարակէ հոյակապ խմբագրական մը ի նպատակ հայկական դատին, յօդուածագիրը եւրոպական կառավարութեանց ուշադրութիւնը կը հրաւրէ Սասունի, Մուշի վտանգաւոր կացութեան եւ մանաւանդ Այնթապի վրայ, այդ «արծիւներու բոյնին», «Հայաստանի այդ ապահովութեան վտանգին, որունդէմ Մուլթանը դաւ մը կը լարէ :

«Թան» ի յունիսի 16ի թիւին մէջ երեւցաւ հետեւեալ նոթը :

«Պ. Տիլքասէ, արտաքին գործոց նախարար եւրէկ ընդունեցաւ պ. պ. Տընի Գոչէնը՝ Սէնի եւրոպական, Կոմս Ալպեր տը Մէսնը՝ Մորպիս հանի եւրոպական, Ֆրանսի տը Բիշանսէն՝ Ռոնի եւրոպական, եւ Ռեպիլիթի՝ Ալպ-Մարի Գիմի եւրոպական, որոնք եկած էին իրեն խօսիլ այն ծանր մտաւանդութեանց մասին զոր կը պատճառէ Մուշի եւ շրջակայից Հայերուն՝ կանոնաւոր զօրքերու եւ Այնթապի բնակչանակ ներմուծումն իրենց գաւառակին մէջ : Պ. Տիլքասէ նոթագրեց այն իրողութիւնները զոր իրեն մատնանիչ էր ընէին եւ իր այն ցեղաներուն խառնաճաւ թէ ոչ միայն կարելի եղածին յափ շուտ պիտի մատնէր այն միջոցներուն զոր կ'ազատէր իրեն շարկաւոր դարձնել, բայց թէ, այն բաղձանքին համեմատ զոր Հայերը՝ ուսական հիւպատոս պ. Հուսանաքի մեկնումէն խոտովն՝ յայտնած են, շատ քիչ օրէն պիտի զրկէր այդ տեղուանքը՝ մշտական կամ ժամանակաւոր ֆրանսացիներ կայացուցիլ մը :

«Եօրփէէն» ի 18 յունիսի թիւին մէջ կը կարդալէ հետեւեալ նոթը. «Լաւէէն կը հաղորդեն թէ տր. Քիլեարի, Հոյանտայի նախարարական խորհրդի նախագահ, յունիս 18ին ընդունեցաւ «Փրօ արմենիա» ի խմբագրապետ պ. Փիլէր Քիլեարը» :